

**Niemieckie sądy specjalne
w Generalnym Gubernatorstwie
1939–1945**

KONRAD GRACZYK

**Niemieckie sądy specjalne
w Generalnym Gubernatorstwie
1939–1945**

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2025

Recenzje:
prof. dr hab. Leonard Górnicki, UWŕ
dr hab. Andrzej Wrzyszczy, prof. UMCS

Projekt okładki: Katarzyna Juras
Redakcja i korekta: Bogdan Baran

Wydanie publikacji dofinansowane przez Uniwersytet ŚlĄski w Katowicach

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Copyright © 2025 by Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa

ISBN 978-83-68091-24-3

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa
tel. 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej, w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze
Skład i łamanie: WN Scholar
Wydrukowano w Polsce

Žonie

Spis treści

Wstęp	11
Uwagi wprowadzające	11
Cel, pytania badawcze i hipotezy badawcze	14
Metodologia	19
Stan badań	21
Źródła	27
Struktura opracowania	30
 Rozdział 1. Model sądownictwa specjalnego w Generalnym Gubernatorstwie	33
1.1. Poprzednicy: sądy specjalne na okupowanych ziemiach polskich (do 15 listopada 1939 r.)	33
1.2. Regulacja prawna	38
1.3. Otoczenie instytucjonalne sądów specjalnych w systemie sądów karnych w GG	56
1.4. Tworzenie sądów specjalnych GG	69
1.5. Ustrój	79
1.6. Właściwość rzeczowa	83
1.7. Właściwość miejscowa	92
1.8. Procedura ustalania właściwości	96
1.9. Postępowanie	104
1.9.1. Postępowanie jurysdykcyjne, wznowienie postępowania i sprzeciw nadzwyczajny	105
1.9.2. Postępowanie nakazowe	127
1.10. „Sterowanie” orzecznictwem	142
1.11. Sądy specjalne GG a propaganda	152
1.12. Porównanie sądów specjalnych GG z sądami specjalnymi w Rzeszy	158

Rozdział 2. Kadra sądów specjalnych GG	163
2.1. Polityka kadrowa w zakresie obsady stanowisk sędziowskich	163
2.2. Sędziowie	176
2.2.1. Dane personalne i zajmowane stanowiska	176
2.2.2. Pochodzenie	179
2.2.3. Postawa polityczna	180
2.2.4. Okoliczności przeniesienia	184
2.2.5. Przestrzeganie dyscypliny służbowej	187
2.2.6. Sędziowie w opiniach polskich adwokatów	188
2.3. Prokuratorzy	192
2.4. Urzędnicy	196
 Rozdział 3. Węzłowe problemy orzecznictwa sądów specjalnych GG	197
3.1. Stosowanie „nazistowskich typów przestępców”	198
3.1.1. Rozporządzenie z 5 września 1939 r. przeciwko szkodnikom narodowym	198
3.1.2. Rozporządzenie z 5 grudnia 1939 r. przeciwko przestępcom gwałtownym	213
3.1.3. Niebezpieczni przestępcy notoryczni	218
3.2. Orzecznictwo w sprawach politycznych	227
3.2.1. Czyny popełnione przed 1 września 1939 r.	227
3.2.2. „Przestępstwa wrześniowe”	228
3.2.3. Sprawy „radiowe”	231
3.2.4. Wypowiedzi antypaństwowe	235
3.2.5. Nadużycie nazistowskiego symbolu i zastosowanie niemieckiego pozdrowienia	237
3.2.6. Zhańbienie rasy	238
3.2.7. Niezameldowanie się oficera polskiego	240
3.2.8. Nielegalne posiadanie broni i niedoniesienie o nielegalnym posiadaniu broni	242
3.2.9. Zdrada kraju i szpiegostwo	245
3.2.10. Rozkładowe oddziaływanie na siły zbrojne	248
3.2.11. Pomocnictwo do dezercji	251
3.2.12. Zakazane kontakty z jeńcami wojennymi	252
3.2.13. Stosowanie przepisów antyżydowskich	254
3.2.13.1. Przepisy o przymusie pracy	258
3.2.13.2. Przepisy o zakazie uboju rytualnego	260
3.2.13.3. Przepisy o noszeniu opaski z gwiazdą Dawida	262

3.2.13.4. Przepisy o ograniczeniach pobytu	265
3.2.13.4.1. Nieuprawnione opuszczenie żydowskiej dzielnicy mieszkaniowej	268
3.2.13.4.2. Świadome udzielenie schronienia Żydowi	291
3.2.13.4.3. Podżeganie	309
3.2.13.4.4. Pomocnictwo	310
3.3. Orzecznictwo w sprawach gospodarczych	314
3.3.1. Wojenne przestępstwo gospodarcze, nielegalny ubój i pokątny handel	314
3.3.2. Fałszowanie pieniędzy i wprowadzenie ich do obrotu	323
3.4. Orzecznictwo w sprawach kryminalnych	325
3.4.1. Rozprzestrzanie chorób wenerycznych	325
3.4.2. Morderstwo i zabójstwo	327
3.4.3. Fałszowanie dokumentu	331
3.4.4. Przestępstwo popełnione w stanie odurzenia (<i>Rauschdelikt</i>)	333
Rozdział 4. Statystyka orzecznictwa sądów specjalnych GG	337
4.1. Ogólna charakterystyka zachowanych spraw	337
4.2. Statystyka osób oskarżonych i skazanych	340
4.3. Statystyka wymiaru kary	342
4.3.1. Kara śmierci	343
4.3.2. Kara ciężkiego więzienia	346
4.3.3. Kara więzienia	348
4.3.4. Grzywna	348
4.4. Statystyka przypisanych czynów	349
4.5. Stosowane akty prawne	352
4.6. Obszerność wyroków	355
4.7. Zbrodnie sądowe	355
Rozdział 5. Przebieg ewakuacji sądów specjalnych GG, losy sędziów, problem ich odpowiedzialności oraz oceny wyroków przez władze niemieckie i polskie	359
5.1. Ewakuacja	359
5.2. Losy sędziów	363
5.3. Powojenna odpowiedzialność karna	368
5.4. Stosunek władz niemieckich i polskich do wyroków sądów specjalnych GG	378
Zakończenie	385

Aneks	399
Alfabetyczny wykaz sędziów sądów specjalnych GG w latach 1939–1945	399
Alfabetyczny wykaz przedstawicieli oskarżenia występujących przed sądami specjalnymi GG w latach 1939–1945	407
Alfabetyczny wykaz urzędników pełniących funkcję protokolanta podczas rozpraw sądów specjalnych GG w latach 1939–1945	410
Wykaz tabel i wykresów	414
Wykaz skrótów	415
Bibliografia	417
Źródła archiwalne	417
Akty prawne	421
Źródła drukowane	426
Opracowania	427
Słowniki, leksykony	438
Prasa	438
Netografia	438
Indeks nazwisk	439